

Міністерство освіти і науки України
Мукачівський державний університет
Факультет економіки, управління та інженерії
Кафедра економіки та фінансів

**“СТРАХУВАННЯ”
МЕТОДИЧНІ МАТЕРІАЛИ
ДЛЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ САМОСТІЙНОЇ (ІНДИВІДУАЛЬНОЇ) РОБОТИ ЗДИСЦИПЛІНИ ДЛЯ
ЗДОБУВАЧІВ ПЕРШОГО (БАКАЛАВРСЬКОГО) РІВНЯ ВИЩОЇ ОСВІТИ
Спеціальностей
072 «Фінанси, банківська справа та страхування»
051 «Економіка»**

ОС «Бакалавр»

Мукачево 2022

МДУ 2022

УДК 336
ББК65.053.011

*Розглянуто та рекомендовано до друку науково-методичною радою Мукачівського державного університету
протокол № 12 від 22 серпня 2022 р.*

*Розглянуто та схвалено на засіданні кафедри економіки та фінансів
протокол №__ від _____ 2022 р.*

Укладач

Братюк В.П. –к.е.н., доц. кафедри фінансів МДУ.

Рецензент

Хаустова К.М. - доцент кафедри менеджменту, управління економічними процесами та туризму МДУ.

У 64 Братюк В.П. СТРАХУВАННЯ: методичні матеріали для забезпечення самостійної (індивідуальної) роботи з дисципліни для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти спеціальностей 072 «Фінанси, банківська справа та страхування», 051 «Економіка» / укладач Братюк В.П. – Мукачево: МДУ, 2022. - 30 с. (1,9 др.арк)

Методичні матеріали містять передмову, методичні матеріали до практичних та семінарських занять з дисципліни “Страхування”, план практичних занять, методичні вказівки щодо забезпечення самостійної (індивідуальної) індивідуальної роботи студентів, теми рефератів, методичне забезпечення контролю знань, питання для самоконтролю, тестові завдання для підсумкового контролю, а також список літератури.

© МДУ, 2022

ЗМІСТ

ЗМІСТ	3
ПЕРЕДМОВА	4
ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ	5
<i>Тема №1. Економічна сутність та роль страхування</i>	6
Методичні рекомендації для розв'язання задач	
Практичні завдання	
Теми рефератів	
<i>Тема 2. Класифікація страхування</i>	8
Методичні рекомендації для розв'язання задач	
Практичні завдання	
Теми рефератів	
<i>Тема 3. Страхові ризики та їх оцінювання</i>	9
Індивідуальні практичні завдання для самостійної роботи	
Тести	
<i>Тема 4. Страховий ринок</i>	12
Індивідуальні практичні завдання для самостійної роботи	
Тест	
<i>Тема 5. Особисте страхування</i>	13
Методичні рекомендації для розв'язання задач	
Практичні завдання	
<i>Тема 6. Майнове страхування</i>	15
Методичні рекомендації для розв'язання задач	
Практичні завдання	
Індивідуальні практичні завдання для самостійної роботи	
<i>Тема 7. Страхування відповідальності</i>	19
Методичні рекомендації для розв'язання задач	
Практичні завдання	
Індивідуальні практичні завдання для самостійної роботи	
<i>Тема 8. Перестраховування й співстрахування</i>	22
Методичні рекомендації для розв'язання задач	
Практичні завдання	
Індивідуальні практичні завдання для самостійної роботи	
<i>Список літератури</i>	26

ПЕРЕДМОВА

«Страховання» – це нормативна навчальна дисципліна циклу професійної підготовки _072 «Фінанси, банківська справа та страхування», вибіркова для спеціальності 051 “Економіка”.

Програмою передбачено вивчення дисципліни «Страховання» в 6-му семестрі для денної форми навчання та в 8-му семестрі – для заочної форми навчання. Зміст курсу (дисципліни) є доступним для студентів й розрахований на засвоєння його кожним студентом спеціальності «Фінанси і кредит». Основним завданням викладача є формування у студентів економічних знань, надання їм практичної спрямованості та формування вміння використовувати їх у практичній діяльності. Загальними завданнями оцінювання є: визначення рівня навчальних досягнень студентів; стимулювання їх мотивації до здобуття знань; визначення рівня здібностей студентів, їх потреби у додатковому навчанні; виставлення відповідної оцінки.

Економіка ринкового типу, яка формується в Україні, неможлива без розвитку сфери страхування. Брак спеціалістів, добре обізнаних у страхуванні, приводить на макрорівні до нерозуміння і неврахування його ролі в економічному і соціальному розвитку країни. Звідси - поява неадекватних законодавчих і нормативних актів у сфері страхування; помилок в оподаткуванні страховиків, у регулюванні організації їх фінансів; занадто повільне входження в міжнародний простір в галузі страхування.

На рівні страхових компаній недостатній професіоналізм персоналу в галузі страхування приводить до прикрих помилок у стратегії і практиці поведінки на ринку, до розробки неякісних страхових продуктів, до розрахунків недостатньо обґрунтованих страхових тарифів, укладання непрофесійних договорів перестраховання.

Отже, потреба у кваліфікованих фахівцях у галузі страхування є очевидною як на макро-, так і на мікрорівні. Саме тому дисципліну "Страховання" віднесено до нормативних навчальних дисциплін, які вивчаються в обов'язковому порядку студентами всіх економічних спеціальностей вищих навчальних закладів III і IV рівнів акредитації.

Мета курсу: Страховання є одним з важливих елементів системи ринкових відносин. Страховання – особливий вид економічної діяльності, що пов'язаний з перерозподілом ризику нанесення шкоди майновим інтегралам серед учасників страхування, що забезпечують акумулювання страхових внесків, створення страхових резервів, здійсненням страхових виплат при нанесенні шкоди застрахованим особам.

Метою дисципліни є послідовне формування у студентів знання особливих положень теорії і практики страхування фізичних і юридичних осіб.

Завдання курсу: У процесі викладання дисципліни реалізуються такі завдання:

- з'ясування об'єктивної необхідності сутності і ролі страхування в умовах переходу до економіки ринкового типу;
- висвітлення організації, шляхів розвитку страхового ринку і державного регулювання страхової діяльності;
- розгляд умов особового страхування, страхування майна, страхування відповідальності, перестраховання з позиції вітчизняного та зарубіжного досвіду;
- вивчення особливостей і шляхів поліпшення фінансової діяльності страховиків.

У результаті вивчення дисципліни студент повинен мати сучасне уявлення та **знати** про послуги, що їх пропонують страхові компанії юридичним та фізичним особам в умовах ринкових відносин, вміння використовувати набуті знання в різних ситуаціях.

В результаті вивчення навчальної дисципліни здобувач вищої освіти повинен набути таких **компетентностей**:

Інтегральна компетентність – здатність розв'язувати складні спеціалізовані завдання та практичні проблеми в ході професійної діяльності у галузі фінансів, банківської справи та страхування або у процесі навчання, що передбачає застосування окремих методів і положень фінансової науки та характеризується невизначеністю умов і необхідністю врахування комплексу вимог здійснення професійної та навчальної діяльності.

Загальні компетентності: Спроможність аналізувати й оцінювати досягнення національної та світової науки й культури; володіти рідною та іноземною мовами; висока виконавська здатність, відповідальності, ініціативності, цілеспрямованості, організованості. Здатність застосовувати знання на практиці; уміння планувати та розподіляти час; уміння працювати самостійно; здатність до прийняття рішень; здатність до аналізу та порівняння отриманої інформації з іншими джерелами; здатність до самокритики; турбота про якість виконаної роботи; навички роботи з комп'ютером; дослідницькі навички; базові знання в галузі, необхідні для освоєння економічних дисциплін; базові уявлення про процеси в суспільстві, які на сучасному етапі впливають на розуміння основних понять та явищ, які охоплює дисципліна.

Фахові компетентності: Здатність здійснювати операції аналізу, синтезу, порівняння, систематизації, узагальнення генерувати ідеї, набувати нові знання. Здатність збирати, обробляти, систематизувати та узагальнювати інформацію з питань фінансово-бюджетної, податкової та кредитної політики, а також політики у сфері фінансів підприємств. Здатність оперувати понятійним апаратом та використовувати фундаментальні принципи та комплексні методи при розв'язуванні ситуаційних завдань. Здатність оцінити та обґрунтувати рівень ризику в процесі прийняття фінансових рішень. Формулювати власну точку зору з вирішення фінансової проблематики.

Знання та навички, набуті під час вивчення цього курсу, будуть корисними при написанні курсових та випускних магістерських робіт, а також у подальшій професійній діяльності.

Програма навчальної дисципліни

Тема №1. Економічна сутність та роль страхування.

Необхідність страхового захисту як важливого засобу економічної безпеки суб'єктів господарювання та життєдіяльності людей на випадок шкоди, зумовленої ризиковими обставинами. Страхові фонди як матеріальна основа страхового захисту. Форми організації страхового фонду. Самострахування, його джерело і межі доцільності.

Виникнення та етапи розвитку страхування. Сутність страхування. Місце страхування в системі економічних категорій. Функції страхування. Сфери застосування страхування.

Тема №2. Класифікація страхування.

Поняття класифікації страхування, її наукове й практичне значення. Ознаки класифікації: історичні, економічні, юридичні. Класифікація за об'єктами страхування. Галузі страхування: майнове, страхування відповідальності, особове страхування. Види страхування. Класифікація за родом небезпеки: страхування ризиків від вогню, інженерних, сільськогосподарських, транспортних, фінансово-кредитних та інших ризиків. Класифікація за формами проведення: обов'язкове й добровільне страхування. Принципи та порівняльна характеристика обов'язкового і добровільного страхування.

Тема № 3. Страхові ризики та їх оцінка.

Поняття ризику. Основні характеристики ризику та розмір шкоди.

Управління ризиком. Роль ризик ідентифікації та визначення методів Активне і пасивне запобігання ризику

Види ризиків. Визначення страхового ризику у страхуванні. Оцінка ризику та визначення ціни страхування.

Тема №4. Страховий ринок

Поняття страхового ринку. Суб'єкти страхового ринку. Страхові послуги як об'єкти взаємовідносин страховиків і страхувальників. Роль посередників: страхових агентів і брокерів. Перспективи розвитку страхового ринку України.

Сутність і завдання маркетингу у страхуванні. План маркетингу. Інформаційне забезпечення маркетингових досліджень. Реалізація страхових послуг. Страхові договори, порядок підготовки та укладання. Права і обов'язки сторін. Контроль за виконанням договорів.

Тема 5. Особисте страхування.

Страхування життя та його основні види. Змішане страхування життя. Довічне страхування. Страхування до одруження. Страхування пенсій (ренти).

Добровільне індивідуальне й колективне страхування від нещасних випадків.

Тема № 6. Майнове страхування.

Страхування майна юридичних осіб: суб'єкти та об'єкти страхування, страхові події, порядок укладання договорів, умови відшкодування збитків.

Страхування транспортних засобів: автомобільного та іншого наземного, морського, авіаційного транспорту. Страхування вантажів.

Страхування майна громадян: будівель і споруд, тварин, домашнього та іншого майна.

Тема № 7 Страхування відповідальності.

Страхування цивільної відповідальності власників автотранспортних засобів. Моторне (транспортне) страхове бюро України і його функції. Міжнародна система "Зелена карта". Страхування відповідальності власників інших видів транспорту. Страхування відповідальності роботодавців. Страхування відповідальності товаровиробників за якість продукції. Страхування професійної відповідальності. Страхування відповідальності за забруднення довкілля. Інші види страхування відповідальності.

Тема № 8. Перестрахування та співстрахування.

Необхідність і сутність перестрахування, стан і перспективи його розвитку. Суб'єкти перестрахування. Ринки перестрахування. Вимоги законодавства України, що ставляться до перестрахування ризиків у нерезидентів.

Методи перестрахування. Факультативне перестрахування. Облігаторне перестрахування. Порівняльний аналіз методів перестрахування.

Форми проведення перестраховальних операцій., Пропорційне перестрахування. Квотні та ексцедентні договори пропорційного перестрахування, їх характеристика, переваги та недоліки.

Мета – формування системи знань зі страхування, вивчення теоретичних основ, функцій та принципів страхування, засвоєння основних категорій страхування і з'ясування об'єктивної необхідності та ролі страхування в умовах ринкової економіки.

Методичні рекомендації для розв'язання задач

Приклад 1

Розрахувати страхове відшкодування для різних варіантів збитків відповідно до даних, наведених у таблиці 1.1.

Таблиця 1.1

Дані задачі										
Страхова сума, тис. грн	100	150	120	180	200	170	140	100	170	200
Безумовна франшиза, %	20	25	30	35	35	30	20	25	35	30
Збитки страховальника, тис. грн у разі різних випадків:										
а)	10	18	20	25	30	40	12	15	40	30
б)	15	25	30	40	50	50	20	20	60	50
в)	30	40	40	50	70	80	40	50	80	80
г)	40	50	60	70	90	100	60	70	100	120

Розв'язання

Для страхової суми 100 тис. грн.

1. Розрахуємо розмір безумовної франшизи: $100\ 000 \times 0,2 = 20\ 000$ грн.
2. Страхове відшкодування (сплачують відповідно до розміру збитків із вирахуванням безумовної франшизи):

а) $10\ 000 < 20\ 000$ – не відшкодовують;

б) $15\ 000 < 20\ 000$ – не відшкодовують;

в) $30\ 000 - 20\ 000 = 10\ 000$;

г) $40\ 000 - 20\ 000 = 20\ 000$.

Приклад 2

1.2. Розрахувати страхове відшкодування для різних варіантів збитків відповідно до даних, наведених у таблиці 1.2.

Таблиця 1.2

Дані задачі										
Страхова сума, тис. грн	170	250	720	380	300	270	190	120	570	600
Умовна франшиза, %	25	35	25	20	30	15	10	20	25	35
Збитки страховальника, тис. грн у разі різних випадків:										
а)	30	37	60	35	30	40	14	15	40	130
б)	45	50	130	40	50	50	17	20	60	250
в)	60	88	195	60	70	80	35	30	180	280
г)	75	90	260	79	97	100	50	48	230	320

Розв'язання

Для страхової суми 170 тис. грн.

1. Розрахуємо розмір умовної франшизи: $170\ 000 \times 0,25 = 42\ 500$ грн.
2. Страхове відшкодування (якщо збитки менші за франшизу, страхового відшкодування не сплачують; якщо більші – сплачують відповідно розміру збитку):

а) $30\ 000 < 42\ 500$ – не відшкодовується;

б) відшкодовують повністю – 45 000;

в) відшкодовують повністю – 60 000;

г) відшкодовують повністю – 75 000.

Приклад 3

Балансова вартість головного корпусу підприємства з урахуванням зносу – 67 млн грн. Унаслідок повені корпус частково було зруйновано, тому впродовж 2 місяців виконували роботи щодо його відновлення. Визначити суму прямого, непрямого й загального збитків, якщо втрати прибутку за один місяць простою становлять 75 млн грн,

витрати на відновлення цехів – 40 млн грн, на розчищення території – 1,5 млн грн. У цехах на момент повені знаходилась продукція на суму 18 млн грн, а сума від здавання металобрухту склала 3,5 млн грн.

Розв'язання

1. Сума прямого збитку: $67 \text{ млн грн} + 18 \text{ млн грн} + 1,5 \text{ млн грн} - 3,5 \text{ млн грн} = 83 \text{ млн грн}$.
2. Сума непрямого збитку: $75 \text{ млн грн} \times 2 + 40 \text{ млн грн} = 190 \text{ млн грн}$.
3. Сума загального збитку: $83 \text{ млн грн} + 190 \text{ млн грн} = 273 \text{ млн грн}$.

Приклад 4

Мотоцикл вартістю 30 000 грн застрахований у двох страхових компаніях: у першій – на суму 25 000 грн (встановлена безумовна франшиза 8 %), у другій – на 30 000 грн (встановлена умовна франшиза 10 %). Визначити суму страхового відшкодування, якщо внаслідок страхового випадку мотоцикл повністю знищений.

Розв'язання

1. Страхування одного об'єкта в кількох страховиків потребує застосування принципу контрибуції (розподілу збитків пропорційно участі страховика в страховій сумі).

Частка першої страхової компанії: $25\,000 / (25\,000 + 30\,000) = 0,45$.

Частка другої страхової компанії: $30\,000 / (25\,000 + 30\,000) = 0,55$.

2. Визначаємо розміри франшизи.

Перший страховик: $25\,000 \times 0,08 = 2\,000 \text{ грн}$.

Другий страховик: $30\,000 \times 0,1 = 3\,000 \text{ грн}$.

3. Визначаємо розмір відшкодування, що необхідно сплатити: Перший страховик: $(30\,000 - 2\,000) \times 0,45 = 12\,600 \text{ грн}$.

Другий страховик: $30\,000 \times 0,55 = 16\,500 \text{ грн}$ (франшиза менша за суму збитку).

4. Визначаємо загальну суму страхового відшкодування: $12\,600 + 16\,500 = 29\,100 \text{ грн}$.

Приклад 5

Розрахувати розмір страхового відшкодування та страхового платежу, якщо суб'єкт господарювання застрахував своє майно строком на 1 рік з відповідальністю за крадіжку зі зломом на суму 400 тис. грн. Ставка страхового тарифу 0,3 % від страхової суми. Згідно з договором передбачена умовна франшиза 2 %, за якої надають знижку тарифу 6 %. Фактичний збиток страховальника 6,8 тис. грн, 9 тис. грн.

Розв'язання

1. Страховий внесок без знижки: $400\,000 \times 0,003 = 1\,200 \text{ грн}$.

2. Сума знижки: $1\,200 \times 0,06 = 72 \text{ грн}$.

3. Загальна сума страхового платежу: $1\,200 - 72 = 1\,128 \text{ грн}$.

4. Розмір умовної франшизи: $400\,000 \times 0,02 = 8\,000 \text{ грн}$.

5. Страхове відшкодування: а) не відшкодовують;

б) 9 тис. грн.

Практичні завдання

Задача 1. В умовах страхування майна господарського товариства зазначено, що страхова сума становить 300 тис. грн, умовна франшиза – 20 %. Розрахувати розмір страхового відшкодування, якщо збиток становить:

а) 40 тис. грн; б) 160 тис. грн; в) 60 тис. грн.

Задача 2. Визначити розмір страхового відшкодування за договором страхування домашнього майна, якщо встановлена умовна франшиза 1 000 грн, страхова сума – 70 тис. грн, а збиток:

а) 957 грн;

б) 65 тис. грн.

Задача 3. Визначити умови використання безумовної франшизи, якщо страхова сума за договором становить 200 тис. грн, безумовна франшиза – 15 %, а збитки страховальника дорівнюють:

а) 20 тис. грн; б) 35 тис. грн; в) 70 тис. грн; г) 165 тис. грн.

Задача 4. За договором страхування застраховане майно на страхову суму 17 800 грн. Договором передбачена франшиза (а) умовна, (б) безумовна 12 % від страхової суми. Збиток становить 1) 900 грн; 2) 3 600 грн; 3) 2 136 грн. Визначити суму страхового відшкодування для всіх випадків.

Задача 5. Розрахувати виплати трьох страхових компаній щодо контрибуції за викрадений автомобіль вартістю 23 000 ум. од., який вони застрахували в свій час: 19 700, 12 000, 13 500 ум. од. відповідно; франшиза вперших двох страховиків була безумовною у розмірі 5 %, у третього – умовною, розміром 10 %.

Задача 6. Під час укладання договору страхування майна зазначені франшиза 20 % і страхова сума – 80 700 грн. Обґрунтуйте, який вид франшизи був установлений, якщо в разі збитків 60 500 грн страховик в повному обсязі несе відповідальність за збитки, а в разі збитків – 15 100 та 16 110 грн страховик звільняється від сплати відшкодування.

Задача 7. Під час укладання договору страхування майна зазначені франшиза 25 тис. грн, страхова сума – 175

тис. грн. Визначити, який вид франшизи був установленим, якщо:

а) в разі збитків 80 тис. грн. страховик несе в повному обсязі відповідальність за збитки, а в разі збитків 40 тис. грн страховик звільняється від сплати відшкодування;

б) в разі збитків 100 тис. грн страховик виплатить відшкодування 56 250 грн.

Задача 8. Балансова вартість промислової споруди з урахуванням зносу 23 500 тис. грн. Унаслідок пожежі споруда була частково зруйнованою, тому впродовж 2 місяців виконували відновлювальні роботи. Визначити суму прямого, непрямого й загального збитків, якщо втрати прибутку за один місяць складають – 23 млн грн, витрати на відновлення цехів – 35 млн грн, на розчищення території – 1,2 млн грн. У промисловій споруді на момент пожежі було продукції на суму 16 млн грн, а сума від здавання металобрухту – 2 млн грн.

Задача 9. Майно підприємства вартістю 15 млн грн було застрахованим від пожежі у двох страхових компаніях. У страховика А – на страхову суму 7 млн грн, у страховика Б – на 11 млн грн. Унаслідок страхового випадку підприємство зазнало збитків на суму 8 млн грн. Визначити виплату страхового відшкодування кожної страхової компанії.

Теми рефератів

1. Зародження страхування та еволюція його розвитку.
2. Місце й роль страхування як засобу економічної безпеки суб'єктів господарювання.
3. Історія розвитку страхових відносин в Україні.
4. Історія становлення та сучасний стан діяльності міжнародної страхової корпорації «Ллойд».
5. Страхове шахрайство й методи боротьби з ним.

Тема 2. Класифікація страхування.

Мета – засвоєння й поглиблення теоретичних знань про основні підходи до класифікації страхування, розгляд систем страхування та оволодіння навичками вибору й застосування необхідної системи страхування для розрахунку страхового відшкодування.

Методичні рекомендації для розв'язання задач

Приклад 1

Страхова оцінка об'єкта – 700 тис. грн. Страхова сума – 600 тис. грн. Збитки внаслідок пожежі – 300 тис. грн. Визначити величину відшкодування в разі пропорційної відповідальності й відповідальності за першим ризиком.

Розв'язання

1. Визначаємо розмір відшкодування за системою пропорційної відповідальності:

$$СВ = 36 \times СС/СО = 300 \times 600/700 = 257,14 \text{ тис. грн.}$$

2. Визначаємо розмір відшкодування за системою першого ризику:

СВ = 300 тис. грн (страхове відшкодування виплатять у повному обсязі збитків, але не більшим за розмір страхової суми).

Приклад 2

Визначити страхове покриття за системою першого ризику й системою пропорційної відповідальності на основі таких даних. Вартість застрахованого майна становить 15 тис. грн, страхова сума за договором страхування – 10 тис. грн, договором передбачена безумовна франшиза 5 %, а збиток страхувальника внаслідок страхової події – 12 тис. грн.

Розв'язання

1. Визначаємо розмір франшизи:

$$10\,000 \times 0,05 = 500 \text{ грн.}$$

2. Визначаємо розмір страхового відшкодування за системою пропорційної відповідальності:

$$СВ = 36 \times СС/СО - \Phi = 12\,000 \times 10\,000/15\,000 - 500 = 7\,500 \text{ грн.}$$

3. Визначаємо розмір страхового відшкодування за системою першого ризику:

СВ = 12 000 грн – 500 грн = 11 500 грн (збитки перевищують страхову суму, тому виплатять відшкодування не більше за її розмір – 10 000 грн).

Приклад 3

Сільськогосподарське підприємство застрахувало врожай пшениці. У поточному році підприємство

недоотримало врожаю, тому страхова компанія зобов'язана відшкодувати 80 % збитків. Середня врожайність (V_c) за 5 попередніх років – 30 ц з 1 га, площа посіву (Π) – 300 га, а фактична врожайність (V_f) пшениці – 25 ц/га. Закупівельна ціна (Π) пшениці за 1 ц становить 70 грн. Визначити розмір страхового відшкодування, що повинно отримати сільськогосподарське підприємство.

Розв'язання

1. Визначаємо розмір збитків:
 $36 = (V_c - V_f) \times \Pi \times \Pi = (30 - 25) \times 300 \times 70 = 105\,000$ грн.
2. Визначаємо розмір страхового відшкодування: $105\,000 \times 0,8 = 84\,000$ грн.
- 3.

Практичні завдання

Задача 1. Розрахувати суму першого і другого ризику при страхуванні домашнього майна за варіантами, поданими у таблиці 2.3. Зробити висновки.

Таблиця 2.3 – Дані задачі

Варіант	Вартість домашнього майна, грн	Страхова сума за угодою страхування, грн	Сума збитків від пожежі, грн
1	40 000	28 000	32 500
2	28 000	12 000	25 000
3	54 000	30 000	47 600
4	89 000	50 000	50 000
5	85 500	46 000	38 000

Задача 2. Страхова оцінка об'єкта – 1700 тис. грн. Страхова сума – 1 500 тис. грн. Збитки внаслідок пожежі – 1 300 тис. грн. Визначити величину відшкодування в разі пропорційної відповідальності й відповідальності за першим ризиком.

Задача 3. Вартість об'єкта страхування – 16 000 грн, а страхова сума – 12 000 грн, збиток страхувальника – 15 000 грн. Визначити різницю між сумами страхового відшкодування в разі страхування об'єкта за системою першого ризику й системою пропорційної відповідальності, якщо договором передбачена безумовна франшиза 10 %.

Задача 4. Страхова оцінка об'єкта – 500 тис. грн. Страхова сума – 300 тис. грн. Страховий тариф – 0,2 %. Збиток унаслідок зливи – 30 тис. грн. Визначити величину страхових платежів і страхового відшкодування в разі умовної й безумовної франшизи – 5 %.

Задача . Збиток страхувальника, спричинений знищенням об'єкта, – 12 420 грн, а страхова сума – 20 840 грн., що становить 70 % оцінки вартості об'єкта. Визначити суму страхового відшкодування в разі безумовної франшизи 10 %.

Задача 6. Вартість майна виробничого підприємства становить 2 млн грн. Необхідно обґрунтувати вибір страхувальником системи страхового забезпечення пропорційної відповідальності або за першим ризиком, якщо в підприємства є кошти на страхування сумою 50 тис. грн, а страховий тариф – 5 %.

Задача 7. Вартість майна господарського товариства за даними бухгалтерського балансу – 250 тис. грн. Необхідно обґрунтувати вибір системи страхового забезпечення в разі страхового тарифу 3 %, якщо товариство для страхування майна може використати кошти сумою:

- 1) 8 000 грн,
- 2) 6 500 грн;
- 3) 3 750 грн;
- 4) 2 000 грн.

Тема 3. Страхові ризики та їх оцінювання.

Мета – засвоєння й поглиблення теоретичних знань про основні характеристики, оцінювання та методи управління ризиками в страхуванні, а також закріплення практичних навичок у студентів щодо розроблення методів оцінювання страхових ризиків і вибору методів управління ризиками за окремими видами загального страхування й страхування життя.

Індивідуальні практичні завдання для самостійної роботи

Індивідуальне завдання

На прикладі окремого виду страхування розробити комплексне управління ризиками. Під час виконання завдання додержуйтеся зазначеного нижче плану.

1. Ідентифікація ризиків (установлення ризику) – інспектування об'єктів страхування; виявлення джерел ризику; визначення факторів ризику; попереднє оцінювання значущості кожного з цих факторів; аналіз причин

страхових випадків у цьому виді страхування.

2. Оцінювання ризиків – оцінювання ймовірності настання збитків здійснюють за допомогою актуарних розрахунків, що передбачають застосування статистичних і математичних методів.

3. Аналіз ризику – комплексна діагностика ризиків за допомогою різних методів: емпіричного, статистичного, спостереження, документального обліку та ін. Він дозволяє визначити потенційний вплив ризику на об'єкт страхування, а також теоретичну ймовірність того, що небезпека реалізується.

4. Контроль за ризиком – призначений для часткового або повного усунення ризиків у разі оптимального співвідношення різних способів: уникнення ризику, зменшення, локалізації або поділу (передавання частини ризику). Ризик можна контролювати ще до самої події.

Уникнення ризику означає фактичне ухилення від ризикованої діяльності. Зменшення ризику полягає в попереджувальній (превентивній) діяльності. У ситуації, в якій попри всі попереджувальні зусилля ризик настане, вживають заходів, спрямованих на його обмеження (локалізацію).

Передавання ризику проявляється через механізм перестрахування.

5. Фінансують ризик коштом створення страхових фондів, для здійснення виплат у разі настання страхових випадків, заходів із мінімізації збитків у разі настання ризиків, фінансування превентивних заходів. Проте головним завданням страхової компанії є формування страхового фонду, достатнього для виплати страхових сум і страхового відшкодування.

Тести

1. Методика розрахунку страхового тарифу й страхових платежів методом аналогій передбачає:
  - а) вибір економічних показників для оцінювання співставлення об'єктів, які розглядаються;
  - б) розрахунок відносних показників для оцінювання середніх значень і вибір бази для розрахунку тарифу;
  - в) розрахунок страхового тарифу й страхових платежів; г) усі відповіді правильні.
2. Якщо наслідок випадкової події завжди альтернативний – збитки або їх відсутність, то йдеться про:
  - а) спекулятивні ризики; б) чисті ризики;
  - в) майнові ризики;
  - г) усі відповіді правильні.
3. Тарифна ставка є:
  - а) адекватним грошовим вираженням зобов'язань страховика за укладеними договорами страхування;
  - б) вираженням ціни страхової послуги;
  - в) достатньою для покриття всіх витрат страховика та забезпечення певного рівня прибутковості;
  - г) усі відповіді правильні.
4. До ризиків, пов'язаних з обслуговуванням страхових договорів, не належить ризик:
  - а) андеррайтингу;
  - б) неефективного перестрахування; в) репутації;
  - г) управління страховим портфелем.
5. Під ризиком у діяльності будь-яких суб'єктів господарювання розуміють:
  - а) ідею про невизначеність, тобто невпевненість щодо майбутнього; б) різні ступені ризику;
  - в) невпевненість у результаті кожної конкретної ситуації; г) усі відповіді правильні.
6. Середні тарифні ставки застосовують, якщо:
  - а) страховика не цікавлять індивідуальні особливості об'єкта, що підлягають страхуванню;
  - б) страховик не має достатньої інформації про рівень ризику;
  - в) страховик не має достатньої інформації про особливості об'єктів страхового портфеля;
  - г) усі відповіді правильні.
7. Визначити страховий внесок страхувальника, якщо застраховано 100 об'єктів, страхова сума кожного з яких 500 тис. грн, а ймовірність настання страхового випадку 0,01:
  - а) 1 грн зі 100 грн страхової суми; б) 5 грн зі 100 грн страхової суми; в) 10 грн зі 100 грн страхової суми; г) 50 к. зі 100 грн страхової суми.
8. Функції андеррайтингу не передбачають:
  - а) оцінювання ризиків;
  - б) ідентифікацію ризиків;
  - в) визначення умов страхування;
  - г) формування прибуткового страхового портфеля.
9. Процес андеррайтингу не передбачає етапу:
  - а) оцінювання ризиків;
  - б) визначення строків, умов і розмірів страхового покриття; в) розрахунку розміру страхової премії;
  - г) фінансування ризиків.
10. Нетто-ставка менша за брутто-ставку на розмір:
  - а) навантаження;

- б) ризикової надбавки;в) прибутку;
г) видатків на ведення справи.

11. Ризик військових дій належить до групи:а) форс-мажорних ризиків;
б) політичних ризиків;
в) ризиків відповідальності;г) майнових ризиків.

12. Компонент змісту економічного ризику:а) випадкові події;
б) збитки, завдані через випадкові події;
в) додаткова вигода, одержана внаслідок випадкових подій;г) імовірність настання випадкових подій.

13. Ризикова надбавка входить до складу:а) навантаження;
б) страхового фонду;в) нетто-ставки;
г) основної частини тарифу.

14. До складу навантаження не входять:
а) оплата праці працівників;б) витрати на рекламу;
в) адміністративно-господарські витрати;г) страхові резерви.

15. Оцінювання ризиків у ризик-менеджменті різними методами – це:а) кваліфікація;
б) квантифікація;в) уніфікація;
г) диверсифікація.

16. Основною причиною різного сприйняття ризику є:а) низький рівень освіти;
б) замкненість;
в) обмежена доступність інформації;г) високий рівень освіти.

17. Наслідок страхового ризику як об'єктивно-економічної категорії:а) збиток;
б) втрата прибутку;

в) збиток, прибуток, втрата очікуваної економічної корисності;г) прямі втрати, втрата очікуваної економічної корисності.

18. Які заходи є етапами ризик-менеджменту в страхуванні:а) самофінансування;
б) уникнення; в) страхування;г) контроль?

19. Аналіз страхового ризику полягає в:а) зменшенні; б) ідентифікації;в) уникненні; г) пізнанні.

20. Ризики контролюють таким способом:а) трансфером;б) локалізацією;в) аверсією;г) усі відповіді правильні.

Тема 4. Страховий ринок.

Мета – засвоєння й поглиблення теоретичних знань про сутність, основні характеристики, склад і структуру страхового ринку, особливості діяльності суб'єктів інфраструктури страхового ринку, а також з'ясування тенденцій розвитку сучасного страхового ринку України.

Індивідуальні практичні завдання

Індивідуальне завдання 1

Визначити основні показники, що характеризують рівень розвитку страхової галузі. За даними річного статистичного огляду страхового ринку України Нацкомфінпослуг проаналізувати розвиток страхового ринку за останні 5 років. Визначити на основі аналізу особливості й тенденції розвитку страхового ринку України. Зазначити основні чинники, що стримують розвиток страхового ринку України.

Індивідуальне завдання 2

За даними річного статистичного огляду страхового ринку України Нацкомфінпослуг проаналізувати галузеву структуру страхового ринку. Навести порівняльну характеристику галузевої структури страхового ринку України й країн Європейського Союзу. Зробити висновки.

Індивідуальне завдання 3

Дослідити територіальну та інституціональну структуру страхового ринку. Зробити висновки.

Індивідуальне завдання 4

За даними річного статистичного огляду страхового ринку України Нацкомфінпослуг проаналізувати співвідношення обсягів обов'язкового й добровільного страхування в Україні. Виділити найбільш популярні види обов'язкового та добровільного страхування. Зробити висновки.

Індивідуальне завдання 5

За даними річного статистичного огляду Нацкомфінпослуг проаналізувати показники, що характеризують особливості діяльності страхових брокерів України. Дослідити канали збуту страхових продуктів у європейських країнах і на страховому ринку України (прямі продажі, страхових агентів, страхових брокерів, bancassurance, інших). Якими законодавчо-нормативними актами регулюють діяльність страхових агентів і брокерів в Україні? Розкрити особливості їх діяльності. Порівняти вимоги до страхового посередництва в країнах Європейського Союзу та Україні

(Директива ЄС «Про страхове посередництво» (№ 2002/92/ЄС)).

Індивідуальне завдання 6

За даними річного статистичного огляду Нацкомфінпослуг проаналізувати за останні 5 років основні показники капіталізації страхового ринку України. Зробити висновки.

Індивідуальне завдання 7

За даними річного статистичного огляду Нацкомфінпослуг проаналізувати показники концентрації ринку ризикового страхування й ринку страхування життя. Оцінити рівень монополізації та конкуренції страхового ринку України. Зробити висновки.

Індивідуальне завдання 8

Розкрити теоретичні підходи до визначення поняття фінансової безпеки страхового ринку, дослідити методичний інструментарій оцінювання фінансової безпеки страхового ринку. Проаналізувати фінансову безпеку страхового ринку України за останні 5 років на основі Методичних рекомендацій й щодо розрахунку рівня економічної безпеки України, затвердженої наказом Міністерства економічного розвитку і торгівлі України від 29.10.2013 № 1277.

Індивідуальне завдання 9

Охарактеризуйте розроблені концепції розвитку страхового ринку України. Визначте пріоритетні (стратегічні) напрямки розвитку вітчизняного страхового ринку на основі SWOT-аналізу страхового ринку України.

Індивідуальне завдання 10

Дослідити особливості рейтингового оцінювання страхових компаній. Виділити страхові компанії, що є лідерами страхової галузі України за останні роки. Обґрунтувати їх конкурентні переваги.

Тести

1. «Ллойд» – це ринок страхових послуг:
  - а) світовий;
  - б) регіональний; в) місцевий;
  - г) національний.
2. За галузевою ознакою виділяють страховий ринок:
  - а) внутрішній;
  - б) зовнішній; в) світовий;
  - г) майнового страхування.
3. У структурі страхового ринку сюрвейєр – це:
  - а) фізична або юридична особа, яка вирішила оформити договір страхування;
  - б) особа, зареєстрована як суб'єкт підприємницької діяльності, яка має дозвіл бути посередником між страхувальником і страховиком;
  - в) професійний оцінювач страхового ризику;
  - г) юридична особа, яка за винагороду здійснює посередницьку діяльність у перестрахованні.
4. Який документ дає право на проведення брокерської діяльності:
  - а) сертифікат;
  - б) страховий поліс;
  - в) картка медичного огляду; г) доручення?
5. Чи можна впродовж дії договору вносити зміни в його зміст:
  - а) із дозволу Нацкомфінпослуг;
  - б) ні;
  - в) так;
  - г) упродовж перших 3 днів.
6. Основна функція страхового агента:
  - а) продаж страхових продуктів;
  - б) оформлення страхової документації; в) інкасація страхової премії; г) здійснення страхової виплати.
7. Правила страхування розробляє:
  - а) страховий агент; б) страховий брокер; в) страховик; г) страхувальник.
8. Хто може припинити дію договору страхування:
  - а) страхувальник; б) судові органи; в) страховик;
  - г) Ліга страхових організацій України.
9. Чи є різниця між поняттями страховий договір, поліс, свідоцтво:
  - а) так; б) незначна; в) залежно від страхової компанії; г) ні.
10. Чи несе брокер відповідальність за платоспроможність страховика:
  - а) ні;
  - б) так;
  - в) лише вразі страхування життя;
  - г) лише в разі ризикових видів страхування.
11. Аквізиція страховика – це:
  - а) формування споживчого попиту на страхові продукти; б) страхове поле страховика;

в) продаж страхових продуктів через страхових посередників;г) дослідження ринку страхових послуг.

12. Які з наведених видів робіт можуть виконувати страхові агенти:а) розрахунок страхових тарифів;

б) пошук страховиків;

в) пошук страхувальників та укладення договорів страхування;г) розроблення правил страхування.

13. До юридичних страхових агентів належать:

а) банки, агентства нерухомості, туристичні фірми;б) громадяни-власники;

в) страхові компанії;

г) виробничі підприємства.

14. До якісних показників страхового продукту належать:а) рекламно-інформаційна мережа;

б) офісний метод реалізації;

в) наявність чи відсутність страхових посередників;

г) зручність придбання поліса чи укладання договору страхування.

15. Страховий ринок – це:

а) сфера обігу цінних паперів;

б) вид цивільно-правових відносин щодо захисту фізичних та юридичних осіб від несприятливих подій в їх житті й діяльності;

в) частина фондового ринку, на якому формуються попит і пропозиційна страхові послуги;

г) сфера економічних відносин, у процесі яких формуються попит та пропозиція на страхові послуги й здійснюється акт їх купівлі-продажу.

16. Державне регулювання страхової діяльності в Україні здійснюють у таких формах:

а) розроблення правил страхування державними органами, залучення банків до страхування;

б) ліцензування страхової діяльності й реєстрування страховиків;в) роздержавлення та приватизація майна публічних страховиків;г) усі відповіді вірні.

17. Чим відрізняється страховий брокер від агента:а) немає жодних відмінностей;

б) кількістю працівників;

в) розміром отриманої комісійної винагороди;

г) брокер представляє інтереси страхувальника, а страховий агент діє в інтересах страхової компанії.

18. Маркетингова політика страховика спрямована на:а) збільшення обсягу страхової премії;

б) розроблення конкурентоспроможних страхових продуктів;в) зменшення судових позовів;

г) підвищення іміджу компанії.

19. Чи реалізована страхова послуга, якщо страховий випадок упродовж дії договору страхування не відбувся:

а) лише частково;

б) так, повністю;

в) ні, тому що сплачене страхове відшкодування;

г) ні, тому що страховик не виконав усіх зобов'язань.

20. Максимальну кількість об'єктів, що потенційно можна застрахувати на добровільних засадах, називають:

а) страховим полем; б) страховою премією;в) цедентом;

г) страховим портфелем.

Тема 5. Особисте страхування.

Мета – засвоєння й поглиблення теоретичних знань про необхідність, сутність та класифікацію особового страхування; вивчення видів, умов і порядку укладання договорів страхування життя, страхування від нещасних випадків, медичного страхування; здобуття практичних навичок укладання основних видів договорів особового страхування, визначення страхових премій, страхових сум та страхових відшкодувань.

Методичні рекомендації для розв'язання задач

Приклад 1

Унаслідок аварії приміського потяга 2 пасажери загинуло, 1 особа одержала інвалідність 1-ї групи, 3 особи – інвалідність 2-ї групи, 5 осіб проходили лікування впродовж 7, 12, 33, 25 і 60 днів відповідно. Останній особі згодом було встановлено інвалідність 3-ї групи. Визначити: а) розміри виплат кожній постраждалій особі (або їх нащадкам); б) загальну суму виплат, що здійснить страхова компанія за цим випадком; в) розмір сплаченого страхового платежу цими пасажирами, якщо вартість квитка становить 25 грн; г) перелік документів, що необхідно подати для отримання страхового відшкодування.

Розв'язання

а) виплати згідно із законодавством здійснюються такими розмірами від страхової суми (102 000 грн або 6 000 неоподаткованих мінімумів доходів громадян):

- за загибель – $100 \% \text{ СС} = 102\,000 \times 2 = 204\,000$ грн;
- за 1-шу групу інвалідності – $90 \% \text{ СС} = 91\,800$ грн;
- за 2-гу групу інвалідності – $75 \% \text{ СС} = 76\,500 \times 3 = 229\,500$ грн;
- за лікування – $0,2 \% \text{ СС}$ за 1 день (204 грн): $1) \quad 7 \times 204 = 1\,428$ грн;

2) $12 \times 204 = 2\,448$ грн;

3) $33 \times 204 = 6\,732$ грн;

4) $25 \times 204 = 5\,100$ грн;

5) $60 \times 204 = 12\,240$ грн.

За 3-тю групу інвалідності – $50 \% \text{ СС} = 51\,000$ грн.

Остання особа отримує спочатку 12 240 грн, а потім різницю між 51 000 і 12 240 грн, тобто сумарна виплата для неї становитиме 51 000 (не може перевищувати найгірших установлених наслідків).

б) загальна сума виплат: $204\,000 + 91\,800 + 229\,500 + 1\,428 + 2\,448 + 6\,732 + 5\,100 + 51\,000 = 592\,008$ грн.

в) на приміських маршрутах розмір страхового платежу встановлено 3 % від вартості квитка:

СП = 11 осіб $\times$ 25 грн $\times$ 3 % = 8,25 грн; г) документи:

- заява;
- проїзний квиток;
- документ, що посвідчує особу;
- довідки з лікарні про тимчасову втрату працездатності;
- довідки медико-соціальної експертної комісії про встановлення інвалідності;
- свідоцтво про смерть;
- документи, що підтверджують право на спадщину.

Приклад 2

Особовий склад безбалансового відділення банку застрахований за програмою добровільного страхування від нещасних випадків (від усіх груп ризиків). Кількість застрахованих – 8 осіб. Строк укладеного договору страхування – 1 рік. Визначити, який розмір страхового платежу необхідно сплатити банку за страхування своїх працівників, якщо страхова сума для 7 осіб встановлена на рівні 100 000 грн, а для керівника відділення – 200 000 грн.

Розв'язання

Для розв'язання задачі необхідно скористатися даними таблиці 7.2, у якій зазначено розміри страхових тарифів. Згідно з переліком професій за групами ризиків робітники банків належать до 1-ї групи ризику, тому для розрахунку застосовуємо відповідні розміри тарифних ставок.

Загальний розмір страхового тарифу за страхування від усіх груп ризиків дорівнює

$$0,9 \% + 0,3 \% + 0,15 \% + 0,25 \% = 1,6 \%$$

За страхування 7 працівників буде сплачено:

$$7 \times 100\,000 \times 0,016 = 11\,200 \text{ грн.}$$

За страхування керівника відділення:

$$200\,000 \times 0,016 = 3\,200 \text{ грн.}$$

Загальний розмір сплаченого страхового платежу: $11\,200 + 3\,200 = 14\,400$ грн.

Приклад 3

Колектив будівельно-монтажної компанії з 30 осіб застрахований за програмою добровільного медичного страхування «Стационарне лікування». Віковий склад застрахованих: 15 осіб віком 25–40 років, 3 особи – 57–60 років, 12 осіб – 41–55 років. П'ять осіб наймолодшої вікової групи грають у футбол на аматорському рівні, тому страхова компанія застосувала коригувальний коефіцієнт на мінімальному рівні. Страхова сума для всіх застрахованих встановлена на рівні 50 000 грн. Визначити, скільки компанії необхідно сплатити за страхування своїх працівників.

Розв'язання

Для розв'язання задачі необхідно скористатися даними таблиці 7.3.

Для розрахунку страхових платежів страхова компанія використовує базові страхові річні тарифи й систему коригувальних коефіцієнтів до них. Отже, страховий тариф за договором страхування обчислюють за формулою:

$$T = K \times K1 \times K2 \times K3,$$

де K – базовий річний тариф, що залежить від страхового ризику; $K1$, $K2$, $K3$ – коригувальні коефіцієнти.

Базовий розмір страхового тарифу за програмою «Стационарне лікування» дорівнює 10,4 %.

Коригувальний коефіцієнт $K1$ (залежить від кількості застрахованих осіб) становить 0,95.

Коригувальний коефіцієнт $K2$ (залежить від віку прийнятих на страхування осіб) буде різним для всіх вікових категорій.

Для 5 осіб додатково буде застосовано коригувальний коефіцієнт $K3$, пов'язаний із їх діяльністю (грою у футбол)

Розділимо працівників підприємства на 4 категорії:

- 1) віком 25–40 років, які не грають у футбол – 10 осіб;
- 2) віком 25–40 років, які грають у футбол – 5 осіб;
- 3) віком 41–55 років – 12 осіб;
- 4) віком 57–60 років – 3 особи.

Коефіцієнти K та $K1$ будуть однаковими для всіх категорій працівників, тому що програма єдина для всіх і всіх працівників страхує одне підприємство.

Розмір тарифу для 1-ї категорії:

$$10,4 \% \times 0,95 \times 1,0 = 9,88 \%$$

Розмір тарифу для 2-ї категорії:

$$10,4 \% \times 0,95 \times 1,0 \times 1,1 = 10,87 \%$$

Розмір тарифу для 3-ї категорії:

$$10,4 \% \times 0,95 \times 1,4 = 13,83 \%$$

Розмір тарифу для 4-ї категорії:

$$10,4 \% \times 0,95 \times 1,75 = 17,29 \%$$

За страхування всіх працівників компанія сплатить:

$$СП = 50\,000 \times (10 \times 0,0988 + 5 \times 0,1087 + 12 \times 0,1383 + 3 \times 0,1729) = 185\,490 \text{ грн.}$$

Практичні завдання

Задача 1. Пасажир купив залізничний квиток до станції «Київ» вартістю 120 грн і під час поїздки був травмованим унаслідок аварії потяга. Лікування травми тривало 60 днів, після чого йому була встановлена 3-тя група інвалідності. Визначте розмір страхової премії, порядок і розмір страхової виплати, що він повинен отримати за наслідки травми. Назвіть документи, щонеобхідно надати в страхову компанію для отримання виплати.

Задача 2. Визначте розмір страхової суми й порядок її виплати пасажиром залізничного транспорту, якщо під час поїздки стався страховий випадок унаслідок якого:

– пасажир тимчасово втратив працездатність на 40 днів, а потім за наслідками цієї травми йому було встановлено інвалідність 2-ї групи, пасажирмав квиток щодо свого перевезення;

– пасажир одержав 1-шу групу інвалідності та не мав квитка щодо свого перевезення, але користувався правом на безкоштовний проїзд відповідно до чинного законодавства.

Зазначте документи, що необхідно надати в страхову компанію для отримання виплати для обох випадків.

Задача 3. Унаслідок нещасного випадку, що відбувся на рейсовому автобусі міжнародних сполучень, постраждали 9 пасажирів. Документально підтверджено, що 2 особи загинули, 1 особа одержала 1-шу групу інвалідності, 3 особи – 2-гу групу інвалідності, 1 особа – 3-тю групу інвалідності, 1 особа тимчасово втратила працездатність на 25 днів. Визначте розмір страхової суми, що отримають спадкоємці й кожний із потерпілих згідно з чинними нормативно-правовими документами.

Задача 4. Унаслідок нещасного випадку, що відбувся на рейсовому автобусі міжобласних сполучень, постраждали 3 пасажирів та водій. Документально підтверджено, що перший пасажир загинув, другий одержав 3-тю групу інвалідності, третій тимчасово втратив працездатність на 18 днів. Водій одержав за наслідками травми 2-гу групу інвалідності. Визначте розмір страхових платежів, якщо вартість квитків становила 67 грн та розміри страхових сум, що отримають потерпілі відповідно до чинних нормативно-правових документів.

Задача 5. Визначити, яку суму страхових платежів повинний перерахувати за перший квартал поточного року залізничний вокзал на рахунок страхової компанії, з якою укладений договір на здійснення обов'язкового страхування від нещасних випадків на транспорті, якщо:

– вартість проданих квитків на приміських перевезеннях в розрізі місяців кварталу: січень – 860 тис. грн; лютий – 750 тис. грн; березень – 473 тис. грн;

– вартість проданих квитків на міжобласних і міжміських маршрутах в розрізі місяців кварталу: січень – 1 460 тис. грн; лютий – 1 050 тис. грн; березень – 1 173 тис. грн;

– вартість проданих квитків на рейсах міжнародних сполучень у розрізі місяців кварталу: січень – 560

тис. грн; лютий – 750 тис. грн; березень – 1 100 тис. грн.

Розмір страхового тарифу визначити за граничного страхового тарифу відповідно до чинного законодавства щодо порядку проведення обов'язкового страхування від нещасних випадків на транспорті.

Тема 6. Майнове страхування.

Мета – засвоєння й поглиблення теоретичних знань про необхідність, сутність і види майнового страхування; вивчення основних принципів оцінювання ризиків, порядку укладання договорів із майнового страхування, а також умов виплати страхових відшкодувань; набуття практичних навичок щодо розрахунку страхових премій, збитків та страхових відшкодувань.

Методичні рекомендації для розв'язання задач

Приклад 1

Майновий комплекс підприємства оцінено 2,5 млн грн. Страхова компанія погодилась укласти договір страхування на страхову суму 2 млн грн від ризиків стихійних явищ, вогню, протиправних дій третіх осіб. Розміри страхових тарифів становлять, відповідно 0,5; 1,2 і 5 %. Страхувальник погодився встановити додаткові заходи безпеки, що привело до отримання знижки до ризику протиправних дій третіх осіб розміром 10 %. Договором страхування передбачена безумовна франшиза 7 %. Визначити: а) розмір страхового відшкодування, якщо сталася пожежа й витрати на відновлення майна склали 1 млн грн; б) розмір страхового платежу за цим договором; в) перелік документів для отримання страхового відшкодування; г) дати відповідь: чи буде продовжено дію договору страхування після страхового випадку і за якого розміру відповідальності страховика.

Розв'язання:

а) страхове відшкодування розраховують за системою пропорційної відповідальності: $СВ = Зб \times СС/СО$ з урахуванням того, що є франшиза:

$$СВ = (Зб - Ф) \times СС/СО$$

$$Ф = СС \times 7\% = 2 \text{ млн} \times 7\% = 0,14 \text{ млн грн.}$$

$СВ = (1 \text{ млн} - 0,14 \text{ млн}) \times 2 \text{ млн} / 2,5 \text{ млн} = 0,688 \text{ млн грн}$, або $СВ = 1 \text{ млн} \times 2 \text{ млн} / 2,5 \text{ млн} - 0,14 \text{ млн} = 0,66 \text{ млн грн}$;

$$б) СП = СТ \times СС = 2 \text{ млн} \times (0,005 + 0,012 + 0,05 \times 0,9) = 124 \text{ тис. грн};$$

в) заява, договір страхування, страховий акт, довідка з пожежної охорони про факт страхового випадку, довідка (бухгалтерські документи) про постраждале майно (його перелік і суму збитку);

г) дія договору страхування буде продовжуватися, але обсяг відповідальності страхової компанії буде меншим на суму сплаченого страхового відшкодування: $2 \text{ млн} - 0,66 \text{ млн} = 1,34 \text{ млн грн}$.

Приклад 2

Автопідприємство страхує 20 автомобілів від знищення або пошкодження. Страхова оцінка й страхова сума кожного авто збігаються й становлять по 130 тис. грн. Страхові тарифи такі: 1) за знищення та пошкодження внаслідок ДТП – 2 %; 2) за знищення й пошкодження внаслідок дії стихійних сил природи – 0,1 %; 3) за крадіжку – 5 %. Страхова компанія надає такі знижки з тарифів: 1) за страхування понад 10 авто – 15 %; 2) за страхування від усіх трьох ризиків – 10 %. Визначити: а) загальний обсяг відповідальності страхової компанії; б) загальний страховий платіж за страхування 20 авто за страхування від усіх трьох ризиків; в) розмір страхового відшкодування, якщо внаслідок ДТП одне авто не підлягає відновленню; г) перелік документів для отримання страхового відшкодування.

Розв'язання:

а) загальний обсяг відповідальності: $20 \times 130 \text{ тис. грн} = 2600 \text{ тис. грн}$; б) $СП = 2600 \text{ тис. грн} \times (0,02 + 0,001 + 0,05) \times (1 - 0,15 - 0,1) =$

$$= 138,45 \text{ тис. грн};$$

$$в) СВ = 130 \text{ тис. грн};$$

г) заява, договір страхування, страховий акт, довідка з ДАІ про факт ДТП, довідка про стан авто після ДТП, бухгалтерські документи, що підтверджують вартість авто.

Приклад 3

Озима пшениця посіяна на площі 30 гектарів. Унаслідок страхового випадку (вимерзання) виникла необхідність її підсіву таким самим сортом. Валовий збір становить 510 центрів, а середньорічна врожайність пшениці за попередні п'ять років – 28 центрів з гектару. Витрати на підсів – 5 800 грн. Ціна 1 центнера пшениці за попередній рік – 80 грн. Урожай страхують на 70 %. Визначити: а) величину страхового платежу, якщо страховий тариф становить 8 %; б) розмір збитків; в) розмір страхового відшкодування; г) перелік документів для отримання страхового

відшкодування.

Розв'язання:

а) визначаємо розмір страхової відповідальності: $30 \times 28 \times 80 = 67\,200$ грн;

СС = $67\,200 \times 0,7 = 47\,040$ грн;

СП = $47\,040 \times 0,08 = 3\,763,2$ грн;

б) $36 = (30 \times 28 - 510) \times 80 + 5\,800 = 32\,200$ грн;

в) СВ = $32\,200 \times 0,7 = 22\,540$ грн.

г) заява, договір страхування, страховий акт, документи, що підтверджують розмір зібраного врожаю, документи, що підтверджують витрати на підсів, довідка з гідрометеорологічної служби про заморозки.

Приклад 4

Сільськогосподарське підприємство уклало зі страховою компанією договір страхування 10 тварин. У договорі зазначено, що балансова вартість тварини становить 4 500 грн, а відповідальність страховика 80 %. Унаслідок страхового випадку (отруєння) був необхідний вимушений забій 2-х тварин, у результаті було одержано доброякісного м'яса на суму 2 550 грн. Витрати на транспортування тварин до місця забою становлять 150 грн. Розмір безумовної франшизи 10 %. Визначити: а) розмір страхової суми; б) розмір страхового відшкодування, якщо збитки відшкодовуються за системою пропорційної відповідальності; в) розмір страхового платежу, якщо тариф за страхування однієї тварини дорівнює 3 %; г) документи для отримання страхового відшкодування.

Розв'язання:

а) СС = $4500 \times 10 \times 0,8 = 36\,000$ грн;

б) Франшиза = $4500 \times 0,1 = 450$ грн на 1 тварину;

ЗБ = $4\,500 \times 2 - 2550 + 150 = 6\,600$ грн;

СВ = $6\,600 \times 0,8 - 450 \times 2 = 4\,380$ грн;

в) СП = $36\,000 \times 0,03 = 1\,080$ грн;

г) заява, договір страхування, страховий акт, документи, що підтверджують факт отруєння, довідка щодо кількості отриманого м'яса, довідка ветеринарної служби про необхідність проведення забою тварин, довідка, що підтверджує витрати на транспортування тварин.

Приклад 5

Юридична особа – власник повітряного судна – вирішив його застрахувати. Максимальна злітна вага судна – 14 000 кг. Балансова вартість літака – 500 тис. грн. Унаслідок вимушеної посадки повітряного судна на місцевість, непридатну для цього, літак було втрачено. Визначити: а) розмір страхового платежу за умови що договір страхування укладено в обов'язковій формі строком на 1 рік за максимального розміру страхового тарифу; б) розмір страхового відшкодування; в) перелік документів для отримання страхового відшкодування.

Розв'язання:

а) за обов'язкового страхування тариф становить 8 %: СП = $500\,000 \times 0,08 = 40\,000$ грн;

б) СВ = 500 000 грн;

в) заява, договір страхування, страховий акт, розрахунковий документ, що підтверджує внесення страхових платежів; сертифікат льотної придатності; технічний акт огляду повітряного судна, акт списання повітряного судна; документи, що підтверджують право власності страхувальника на повітряне судно або встановлюють межі його відповідальності перед власником у разі загибелі або пошкодження повітряного судна; документи реєстрації події з повітряним судном

Приклад 6

Мореплавне судно (далі МС), вартістю 2 800 тис. грн застраховане на повну вартість. Під час дії договору страхування МС зіткнулося з іншим судном, унаслідок чого МС було пошкоджено на 80 % і подальшій експлуатації не підлягає. Вартість придатних до реалізації деталей та устаткування становить 250 тис. грн. Під час дії договору страхування страхова компанія сплатила відшкодування розміром 420 тис. грн. Договором передбачена безумовна франшиза 1,6 %. Розмір страхового тарифу – 4,5 %. Визначити: а) розмір страхового платежу б) розмір страхового відшкодування; в) перелік документів для отримання страхового відшкодування.

Розв'язання:

а) СП = $2\,800 \text{ тис.} \times 0,045 = 126 \text{ тис.}$ грн;

б) СВ = $2\,800 \text{ тис.} - 250 \text{ тис.} - 420 \text{ тис.} - 2\,800 \text{ тис.} \times 0,016 = 2\,085,2 \text{ тис.}$ грн;

в) заява, договір страхування, страховий акт, документ, що підтверджує факт настання страхового випадку,

документи, що підтверджують розмір завданих збитків, документи, що підтверджують вартість придатних до використання залишків.

Практичні завдання

Задача 1. Автопідприємство застрахувало 10 мікроавтобусів за договором страхування автокаско. Страхова оцінка й страхова сума всіх мікроавтобусів збігаються й становлять по 325 тис. грн.

Страхові тарифи:

- за знищення та пошкодження внаслідок ДТВ – 2 %;
- за знищення й пошкодження внаслідок дії стихійних сил природи – 0,2 %;
- за крадіжку автомобіля третіми особами – 4 %. Страхова компанія надає такі знижки з тарифами:
- за страхування понад 6 авто – 20 %;
- за страхування від усіх трьох ризиків – 15 %. Якщо ризик «крадіжкиавто» не застосовують, другої знижки не надають.

Визначити:

- 1) загальний обсяг відповідальності страхової компанії;
- 2) сумарний страховий платіж за страхування 10 мікроавтобусів: а) від усіх трьох ризиків; б) від двох перших ризиків.

Задача 2. Розрахувати страхове відшкодування для всіх страхових випадків:

а) оцінна вартість дачного будинку – 132 000 грн, страхова сума, визначена договором страхування, – 20 000 грн, після настання страхового випадку вартість відновлювальних робіт становила 14 000 грн;

б) унаслідок пожежі знищено телевізор, вартість нового – 9 500 грн.

Зношення на день страхової події становить 18 %;

в) пошкоджено килимове покриття, вартість нового – 3 350 грн, зношення на день страхування – 5 %. Унаслідок страхового випадку 30 % килимового покриття було знищено;

г) пошкоджено холодильник, оцінна вартість якого за договором страхування – 11 700 грн. Зношення на день страхування 15 %. Вартість ремонту холодильника – 1 250 грн.

Задача 3. Упродовж останніх п'яти років фермерське господарствозахувало врожай цукрових буряків на площі 200 га. Страхових випадків не було. Середня врожайність – 360 ц/га. Страхувальник виявив намір укласти страхову угоду на наступний рік на таку саму площу посіву. Ціна 1 ц продукціїпогоджена зі страховиком, становить 64 грн. Базова тарифна ставка – 9 %, пільга, надана страхувальнику за попереднє беззбиткове страхування, – 20 %. Відповідальність страховика за збитки становить 80 %. Визначити:

- 1) страхову вартість цукрових буряків;
- 2) страхову суму;
- 3) суму страхових платежів;
- 4) страхове відшкодування за умови, що в господарстві внаслідок повені фактично зібрано 55 450 ц цукрових буряків.

Задача 4. Зі страховою компанією укладено договір страхування майнапромислового підприємства. Дійсна вартість майна на момент укладання договору страхування дорівнювала 18 млн грн. Плата за страхування становить 235 тис грн за страховим тарифом – 2,3 %. Збиток унаслідок страхового випадку – 13 млн грн. Визначити суму страхового відшкодування за системою пропорційної відповідальності, якщо в договорі зазначено безумовну франшизу 15 %.

Задача 5. Оціночна вартість автомобіля за договором страхування становить 160 тис. грн. Зношення на момент укладання договору страхування

–10 %. Унаслідок страхового випадку автомобіль знищено. Вартість деталей, придатних для подальшого використання, з урахуванням зношення – 10 800 грн, витрати на приведення майна в належний стан – 5 350 грн. Визначити розмір страхового відшкодування, якщо межа відповідальності страховика становить 70 %, безумовна франшиза – 3 %, а страховий тариф – 4 %.

Задача 6. Вартість майна торгового підприємства становить 85 млн грн,страхова сума – 63 млн грн. Збиток унаслідок страхового випадку 58 млн грн.Визначити суму страхового відшкодування за системами першого ризику та пропорційної відповідальності, якщо безумовна франшиза – 15 %.

Задача 7. За оцінної норми типової будівлі 5 000 грн за 1 кв. м визначенавартість будинку площею 150 кв. м. У будинку наявні такі відхилення, порівнюючи з типовою будівлею: стіни обшиті дошками (надбавка 3 %), особливості фундаменту (знижка 10 %), шиферна покрівля (знижка 7 %). Зносбудинку становить 15 %. Визначити:

- 1) фактичну страхову оцінку будівлі;
- 2) величину страхового внеску, якщо тарифна ставка становить 2 %;
- 3) розмір страхового відшкодування, якщо страховою подією завдані збитки розміром 37 тис. грн (за

умови повного страхування будівлі й безумовної франшизи 1 % від суми збитку).

Задача 8. Ціна автомобіля – 200 тис. грн, зношення на момент укладання договору страхування – 15 %. Унаслідок ДТП автомобіль було знищено. Вартість деталей, придатних для подальшого використання, – 17 тис. грн, а витрати на приведення їх до належного стану – 2 тис. грн. Визначити розмір страхового відшкодування, якщо автомобіль застрахований на повну свою вартість і на 70 % вартості.

Задача 9. Визначити розмір страхового відшкодування, якщо домашнє майно було застрахованим на повну вартість:

1) унаслідок пожежі знищений холодильник, зношення якого на день страхового випадку становив 20 %. Вартість нового аналогічного холодильника – 10 500 грн;

2) унаслідок протиправних дій третіх осіб пошкоджено телевізор, зношення якого на день настання страхового випадку становив 10 %. Вартість ремонту дорівнює 2 500 грн, а вартість нового аналогічного телевізора – 14 000 грн.

Індивідуальні практичні завдання для самостійної роботи

Індивідуальне завдання 1

Проаналізувати стан розвитку й структуру майнового страхування в Україні за останні п'ять років (з обов'язковим посиланням на статистичний матеріал). Визначити проблеми й перспективи його розвитку.

Індивідуальне завдання 2

Провести порівняльний аналіз страхових продуктів зі страхування майна громадян на прикладі 2–3 страхових компаній України. Навести основні критерії, враховувані страховиками під час страхового оцінювання, визначення страхових платежів і розрахунку страхових відшкодувань.

Індивідуальне завдання 3

Проаналізувати стан розвитку автотранспортного страхування в Україні (з обов'язковим посиланням на статистичний матеріал). Визначити проблемні перспективи його розвитку.

Індивідуальне завдання 4

Провести порівняльний аналіз страхових продуктів із автокаско-страхування на прикладі 2–3 страхових компаній України. Навести основні критерії, враховані страховиками під час здійснення страхового оцінювання, визначення страхових платежів і розрахунку страхових відшкодувань.

Індивідуальне завдання 5

Проаналізувати стан розвитку страхування сільськогосподарських посівів та тварин в Україні за останні три роки (з обов'язковим посиланням на статистичний матеріал). Визначити проблеми й перспективи розвитку добровільного та обов'язкового сільськогосподарського страхування.

Індивідуальне завдання 6

Скласти перелік обов'язкових видів страхування майна в Україні й аналітично оцінити страховий захист. Порівняти вітчизняний досвід здійснення обов'язкового майнового страхування з досвідом зарубіжних країн.

Індивідуальне завдання 7

Розглянути умови проведення окремого виду обов'язкового страхування майна, винесеного на самостійний розгляд: зазначити страхувальників, застрахованих, порядок визначення страхової суми й страхової виплати, розмір страхового платежу, документи, що необхідно надати в страхову компанію для виплати страхового відшкодування. Розробити та письмово оформити ситуацію страхового випадку.

Тема 7. Страхування відповідальності.

Мета – засвоєння й поглиблення теоретичних знань про необхідність, сутність і види страхування відповідальності; вивчення основних принципів оцінювання ризиків, порядку укладання договорів страхування відповідальності та умов виплати страхових сум та відшкодувань; набуття практичних навичок розрахунку страхових премій, збитків та страхових відшкодувань.

Методичні рекомендації для розв'язання задач

Приклад 1

Страхувальник – фізична особа з водійським стажем 4 роки бажає укласти на рік електронний договір обов'язкового страхування цивільно-правової відповідальності зі строком використання транспортного засобу 6 місяців на легковий автомобіль із робочим об'ємом двигуна 1 600 куб. см, зареєстрований у м. Київ. Під час укладання попереднього договору страхувальникові був присвоєним клас «5», відбулися 2

страхових випадки.

Використовуючи коригувальні коефіцієнти до страхового платежу, зазначені в таблиці 9.1, і коефіцієнти системи бонус-малус у таблиці 9.2, визначити розмір страхового платежу, якщо встановлено мінімальні коригувальні коефіцієнти.

Страховий платіж за договором ОСЦПВ розраховують на підставі Закону України «Про обов'язкове страхування цивільно-правової відповідальності власників наземних транспортних засобів» від 01 липня 2004 р. № 1961–IV та Розпорядженням Нацкомфінпослуг від 09.04.2019 № 538 «Про внесення змін до деяких нормативно-правових актів з питань обов'язкового страхування цивільно-правової відповідальності власників наземних транспортних засобів»

$$СП = БП \times K1 \times K2 \times K3 \times K4 \times K5 \times K6 \times K7 \times K8 \times K9_{\text{бонус-малус}} \times \text{Пільга},$$

де *БП* – базовий страховий платіж, що дорівнює 180 грн; *K1–K9* – коригувальні коефіцієнти, зазначені в таблиці 9.1; *K1* – тип ТЗ;

K2 – місце реєстрації ТЗ;

K3 – сфера використання ТЗ;

K4 – власник транспортного засобу ТЗ;

K5 – період використання ТЗ;

K6 – показник збитковості/прибутковості діяльності страховика з обов'язкового страхування цивільно-правової відповідальності власників наземних транспортних засобів;

K7 – строку дії договору страхування;

K8 – спосіб укладання договору страхування

*K*_{бонус-малус} – знижка за безаварійність за попередніми договорами ОСЦПВ (табл. 9.2). Залежно від наявності чи відсутності страхових випадків, страховий платіж за договором ОСЦПВ збільшується або зменшується під час його переукладання на наступний період. Надання страхувальникові знижки за безаварійність є правом, а не обов'язком страховика.

У разі укладання договору ОСЦПВ уперше страхувальникові присвоюють клас «3». З урахуванням кількості страхових випадків, що сталися в період дії попереднього договору, під час укладання такого договору на новий строк застосовують відповідний коефіцієнт.

Якщо під час поновлення договору на наступний період неможливо одержати інформацію про наявність або відсутність страхових випадків за попередньо укладеним договором ОСЦПВ страхувальникові присвоюють клас «3».

Наприклад, якщо в результаті укладання попереднього договору страхувальникові був присвоєний клас «5» і впродовж дії цього договору сталося 2 страхові випадки, страхувальникові в разі поновлення договору присвоюють клас «1» а для розрахунку страхового платежу застосовують підвищувальний коефіцієнт – 1,4.

Особи, яким надають пільги під час укладення договорів ОСЦПВ – громадяни України: пенсіонери; учасники війни; інваліди II групи; особи, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи, віднесені до I та II категорій. Під час розрахунку страхового платежу таким страхувальникам страховий платіж зменшують на 50 % за наявності одночасно таких умов:

– надання страхувальником оригіналу документа, що підтверджує його право на пільги (посвідчення, довідки тощо);

– страхування одним страхувальником-пільговиком не більше за один ТЗ категорії А або категорії В із робочим об'ємом двигуна до 2 500 куб. см включно;

– страхувальник особисто керує таким ТЗ без мети надання платних послуг з перевезення пасажирів або вантажу.

Розв'язання

$$СП = БП \times K1 \times K2 \times K3 \times K4 \times K5 \times K6 \times K7 \times K8 \times K9_{\text{бонус-малус}}$$

$$СП = 180 \text{ грн} \times 1 \times 3,2 \times 1 \times 1,27 \times 0,7 \times 1 \times 1 \times 0,9 \times 1,4 = 645,2 \text{ грн.}$$

Приклад 2

Власник автомобіля «Лексус» Штихно Ю. І. визнаний винним у ДТП, унаслідок якого зіткнулися два легкові автомобілі й було травмовано одного пішохода, який дістав травму, внаслідок якої йому встановлено III групу інвалідності. Вартість ремонту автомобілів згідно з квитанціями ремонтних фірм становить:

1- го автомобіля – 58 300 грн;

2- го автомобіля – 7 800 грн.

Визначити розміри страхового відшкодування, що потерпілі можуть отримати на підставі поліса обов'язкового страхування цивільної відповідальності власника автомобіля «Лексус».

Розв'язання

Закон України «Про обов'язкове страхування цивільно-правової відповідальності власників наземних транспортних засобів» від 01 липня 2004 р. № 1961-IV та Розпорядження Нацкомфінпослуг від 09.04.2019 № 538

«Про внесення змін до деяких нормативно-правових актів з питань обов'язкового страхування цивільно-правової відповідальності власників наземних транспортних засобів» визначають розміри виплати страхової суми за шкоду, заподіяну:

— майну потерпілих (130 тис. грн на одного потерпілого). Водночас законодавством передбачена безумовна франшиза 2 %. Якщо загальний розміршкоди за одним страховим випадком перевищує п'ятикратну страхову суму, відшкодування кожному потерпілому пропорційно зменшується;

— життю та здоров'ю потерпілих (260 тис. грн на одного потерпілого)

Розмір страхової виплати за III групу інвалідності – 12 мінімальних заробітних плат, відшкодування моральної шкоди – 5 % від страхової виплати за шкоду заподіяну здоров'ю.

1) $130 \text{ тис.} \times 0,02 = 2 \text{ 600}$ грн – розмір безумовної франшизи за майновими збитками;

2) $58 \text{ 300} - 2 \text{ 600} = 55 \text{ 700}$ грн – розмір страхового відшкодування власнику 1-го автомобіля
 $7800 - 2600 = 5 \text{ 200}$ грн – розмір страхового відшкодування власникові 2-го автомобіля;

3) $12 \times 4 \text{ 723} = 56 \text{ 676}$ грн – страхова виплата за III групу інвалідності. $56 \text{ 676} \times 0,05 = 2 \text{ 833,8}$ грн – відшкодування моральної шкоди $56 \text{ 676} + 2 \text{ 833,8} = 59 \text{ 509,8}$ грн – загальна сума виплат постраждалому

Здійснення інших обов'язкових видів страхування відповідальності

регламентоване відповідними нормативно-правовими документами

(постановами Кабінету Міністрів України)

Приклад 3

У страховій компанії застрахований ризик непогашення кредиту. Кредитсумою 150 тис. грн виданий на 9 місяців під 20 % річних. Страховий тариф – 3 %, межа відповідальності страховика – 85 %. Ураховуючи високу платоспроможність позичальника, страхова компанія надала знижку до страхового тарифу 5 %. Унаслідок несприятливої ринкової кон'юнктури позичальник своєчасно не погасив основну суму боргу. Визначити: а) суму страхового платежу; б) розмір страхової суми; в) розмір страхового відшкодування; г) перелік документів для отримання страхового відшкодування.

Розв'язання:

а) $СП = 0,03 \times 0,95 \times 150 \text{ 000} \times (1 + 0,2 \times 9/12) \times 0,85 = 4 \text{ 178, 81}$ грн;

б) $СС = 150 \text{ 000} \times (1 + 0,2 \times 9/12) \times 0,85 = 146 \text{ 625}$ грн;

в) $СВ = 150 \text{ 000} \times 0,85 = 127 \text{ 500}$ грн;

г) заява, договір страхування, страховий акт, документ, що підтверджує факт неповернення основної суми боргу, акт аудиторської перевірки фінансового стану позичальника, копія претензії банку про погашення заборгованості.

Практичні завдання

Задача 1. Страхувальник – фізична особа з водійським стажем 3 роки – бажає укласти на рік договір обов'язкового страхування цивільно-правової відповідальності зі строком використання транспортного засобу 6 місяців на легковий автомобіль із робочим об'ємом двигуна 1 200 куб. см, зареєстрований у м. Київ. Під час укладання попереднього договору страхувальникові був присвоєним клас «4», страхових випадків не було.

Використовуючи коригувальні коефіцієнти до страхового платежу зазначені в таблиці 9.1, і коефіцієнти системи бонус-малус у таблиці 9.2 визначити розмір страхового платежу, якщо встановлено мінімальні коригувальні коефіцієнти.

Задача 2. Страхувальник – фізична особа з водійським стажем 6 років – бажає поновити договір обов'язкового страхування цивільно-правової відповідальності строком на 1 рік на моторолер з робочим об'ємом двигуна 200 куб. см, зареєстрований у м. Ірпінь. Строк використання транспортного засобу – 9 місяців. Попередній договір із компанією визначив страхувальникові клас «5», був 1 страховий випадок.

Використовуючи коригувальні коефіцієнти до страхового платежу зазначені в таблиці 9.1, і коефіцієнти системи бонус-малус у таблиці 9.2, визначити розмір страхового платежу, якщо встановлено максимальні коригувальні коефіцієнти.

Задача 3. Пенсіонер укладає договір обов'язкового страхування цивільної відповідальності власника автомобіля «Таврія» з об'ємом двигуна 1100 куб. см. терміном на 1 рік, строком використання транспортного засобу 6 місяців. Автомобіль експлуатує в місті з населенням 600 тис. осіб, стаж водія

— понад 10 років, попередній договір визначив клас «5», був один страховий випадок.

Визначити величину страхового платежу використовуючи коригувальні коефіцієнти до страхового платежу зазначені в таблиці 9.1, і коефіцієнти системи бонус-малус у таблиці 9.2, якщо встановлено мінімальні коригувальні коефіцієнти.

Задача 4. Автопідприємство має 18 автомобілів, зокрема 10 КамАЗ-5110

вантажопідйомністю 8 тонн, 4 ЗІЛ-130 вантажопідйомністю 5 тонн, 2 мікроавтобуси РАФ

пасажиромісткістю 11 осіб і два легкові автомобілі ВАЗ-2107 з об'ємом двигуна 1 500 куб. см і ГАЗ-2410 об'ємом двигуна 1 800 куб. см. Усі автомобілі використовують на території міста з населенням до 500 тис. осіб. Термін дії договору та період використання транспортних засобів – один рік.

Використовуючи коригувальні коефіцієнти до страхового платежу, зазначені в таблиці 9.1, визначити загальну суму страхових платежів, яку повинно сплатити автопідприємство за перший рік страхування.

Задача 5. Юридичною особою укладено договір обов'язкового страхування цивільно-правової відповідальності, в якому зазначено фізичну особу Гончаренко О. І., яка може експлуатувати транспортний засіб з об'ємом двигуна 2 100 куб. см. Договір страхування укладено строком на 1 рік. Клас страхувальника на початок дії договору – «5». Гончаренко О. І. має водійський стаж 15 років і використовує автомобіль у місті з населенням більшим за 1 мільйон осіб. Використовуючи коригувальні коефіцієнти до страхового платежу, зазначені в таблиці 9.1, та коефіцієнти системи бонус-малус у таблиці

9.2 визначити:

1) розмір страхового платежу, якщо встановлено мінімальні коригувальні коефіцієнти, спосіб укладання договору - паперові носії;

2) розміри страхових виплат постраждалим, якщо протягом дії договору наслідок ДТП стався страховий випадок (винуватцем було визнано Гончаренко О. І.). Постраждали два пішоходи: один пішохід одержав II групу інвалідності, інший – III. Було пошкоджено світлофор, вартість ремонту якого становить 8 700 грн.

3) які документи варто подати страховикові для отримання страхового відшкодування?

Індивідуальні практичні завдання для самостійної роботи **Індивідуальне завдання 1**

Проаналізувати стан розвитку й структуру страхування відповідальності в Україні за останні 5 років (з обов'язковим посиланням на статистичний матеріал). Визначити основні чинники, що стримують розвиток цього сегмента страхового ринку та перспективи його розвитку.

Індивідуальне завдання 2

Провести порівняльний аналіз асортименту страхових продуктів зі страхування відповідальності на прикладі 2–3 провідних страхових компаній України. Навести основні критерії, враховувані страховиками для встановлення страхових лімітів (страхових сум), визначення страхових платежів і розрахунку страхових відшкодувань під час здійсненні окремих видів добровільного страхування відповідальності.

Індивідуальне завдання 3

Проаналізувати стан розвитку страхування цивільної відповідальності власників транспортних засобів в Україні (з обов'язковим посиланням на статистичний матеріал). Визначити проблеми й перспективи його розвитку.

Індивідуальне завдання 4

Скласти перелік обов'язкових видів страхування відповідальності в Україні та дати аналітичну оцінку страхового захисту. Порівняти вітчизняний досвід здійснення обов'язкового страхування відповідальності з досвідом зарубіжних країн.

Індивідуальне завдання 5

Розглянути умови проведення окремого виду обов'язкового страхування відповідальності, винесеного на самостійний розгляд: зазначити страхувальників, застрахованих, порядок визначення страхової суми й страхової виплати, розмір страхового платежу, документи, що необхідно надати в страхову компанію для виплати страхового відшкодування. Розробити та письмово оформити ситуацію страхового випадку.

Тема 8. Перестрахування й співстрахування.

Мета – засвоєння та поглиблення теоретичних знань про необхідність, сутність і принципи перестрахування; вивчення методів та форм перестрахування; набуття практичних навичок розрахунку страхової суми, премії й страхового відшкодування за договорами пропорційного та непропорційного перестрахування; вивчення сутності й механізму застосування співстрахування; набуття практичних навичок розподілення відповідальності між страховими компаніями за співстрахування та перестрахування.

Методичні рекомендації для розв'язання задач

Приклад 1

Чотири страхові компанії здійснюють співстрахування майна великого виробничого підприємства. Страхова сума за договором страхування встановлена розміром 350 млн грн. Страхова відповідальність поділена між страховими компаніями так: страхова компанія А – 40 %, страхова компанія Б

– 25 %, страхова компанія В – 15 %, страхова компанія Г – 20 %. Страховий тариф становить 1,8 %.

Визначте розмір страхової премії кожної страхової компанії та суму страхового відшкодування, виплачену кожним страховиком, якщо страховий збиток – 2 млн грн.

Розв'язання

Розмір страхової премії ($СП_i$), що отримує кожна страхова компанія, розраховуємо як добуток страхової суми ($СС$), частки страхової відповідальності страховика ($ЧСВ_i$) і страхового тарифу ($СТ$):

$$СП_i = СС \times ЧСВ_i \times СТ.$$

Суму страхового відшкодування ($СВ_i$), що підлягає виплаті кожною страховою компанією, розраховуємо як добуток загальної суми страхового відшкодування ($СВ$) (у задачі він дорівнює страховому збитку) й частки страхової відповідальності страховика ($ЧСВ_i$):

$$СВ_i = СВ \times ЧСВ_i.$$

Результати розрахунків зазначаємо в таблиці 10.1.

Таблиця 10.1 – Розміри страхової премії й страхового відшкодування

Страхова компанія	Частка відповідальності, %	Страхова премія, млн грн	Страхове відшкодування, млн грн
А	40	$350 \times 0,40 \times 1,8 \% = 2,52$	$2 \times 0,40 = 0,8$
Б	25	$350 \times 0,25 \times 1,8 \% = 1,575$	$2 \times 0,25 = 0,5$
В	15	$350 \times 0,15 \times 1,8 \% = 0,945$	$2 \times 0,15 = 0,3$
Г	20	$350 \times 0,20 \times 1,8 \% = 1,26$	$2 \times 0,20 = 0,4$
Усього	100	6,3	2,0

Приклад 2

Страхова компанія уклала договір квотного перестраховування, за яким у перестраховування передають 40 % страхової суми за кожним договором страхування. Ліміт відповідальності перестраховика за кожним договором становить 300 тис. грн. Розрахуйте суми власного утримання цедента й відповідальності перестраховика в покритті ризиків, а також суму страхового відшкодування, компенсовану перестраховиком, для таких випадків:

а) страхова сума – 50 тис. грн, страховий збиток – 10 тис. грн; б) страхова сума – 300 тис. грн, страховий збиток – 75 тис. грн; в) страхова сума – 400 тис. грн, страховий збиток – 120 тис. грн.

Розв'язання

Суму відповідальності перестраховика в покритті ризиків визначають як добуток страхової суми й частки (квоти) ризиків, переданих у перестраховування. Якщо розрахункова величина перевищує встановлений ліміт відповідальності перестраховика, то сума відповідальності перестраховика за таким договором буде дорівнювати ліміту відповідальності перестраховика. Розмір власного утримання цедента дорівнює різниці між страховою сумою та розміром відповідальності перестраховика. Розмір страхового відшкодування, компенсованого перестраховою компанією, визначають як добуток страхового збитку й квоти відповідальності перестрахової компанії.

Отже, розраховуємо для випадків а) – в) суми власного утримання цедента ($ВУ$), відповідальності перестраховика ($ВП$) і страхового відшкодування, компенсованого перестраховиком ($СВп$):

а) $ВП = 50 \text{ тис.} \times 40 \% = 20 \text{ тис. грн}$; $ВУ = 50 \text{ тис.} - 20 \text{ тис.} = 30 \text{ тис. грн}$; $СВп = 10 \text{ тис.} \times 40 \% = 4 \text{ тис. грн}$;

б) $ВП = 300 \text{ тис.} \times 40 \% = 120 \text{ тис. грн}$; $ВУ = 300 \text{ тис.} - 120 \text{ тис.} = 180 \text{ тис. грн}$; $СВп = 75 \text{ тис.} \times 40 \% = 30 \text{ тис. грн}$;

в) $ВП = 400 \text{ тис.} \times 40 \% = 160 \text{ тис. грн}$; $ВУ = 400 \text{ тис.} - 160 \text{ тис.} = 240 \text{ тис. грн}$; $СВп = 120 \text{ тис.} \times 40 \% = 48 \text{ тис. грн}$.

Приклад 3

Екседент становить п'ятикратну суму власного утримання страховика (5 ліній), власне утримання цедента (1 лінія) дорівнює 300 тис. грн. Визначте відповідальність перестраховика за договором страхування зі страховою сумою: а) 300 тис. грн; б) 500 тис. грн; в) 2 млн грн.

Розв'язання

Відповідальність перестраховика обмежена сумою 1,5 млн грн (п'ятикратним розміром власного утримання цедента – 300 тис. грн $\times$ 5).

а) перестраховик не несе відповідальності за договором страхування зі страховою сумою 300 тис. грн, тому що вона не перевищує ліміту власного утримання цедента;

б) відповідальність перестраховика становить 200 тис. грн (500 тис. грн – 300 тис. грн), відповідальність цедента – 300 тис. грн;

в) відповідальність перестраховика – 1,5 млн грн; відповідальність цедента у цьому разі становитиме 300 тис. грн + 200 тис. грн (непокритий екседентним договором страховий ризик сумою 200 тис. грн може бути

перестрахованим у іншого перестраховика або залишається на власному утриманні цедента).

Приклад 4

У договорі ексцедента збитковості ліміт відповідальності цедента встановлено на рівні 105 %. Межі відшкодування збитковості перестраховиком передбачені від 105 % до 115 %. Премії за договорами страхування за звітний період становили 800 тис. грн, фактична збитковість зарік – 119 %. Визначте рівень покриття цедента й перестраховика та суму, що перестраховик виплатить на користь цедента.

Розв'язання

Перестраховик здійснює виплату на користь цедента, якщо величина рівня виплат за договором страхування перевищить установлену межу (пріоритет).

Рівень покриття перестраховика: $(115 - 105) / 119 \times 100 \% = 8,4 \%$.

Рівень покриття цедента: $(105 + (119 - 105)) / 119 \times 100 \% = 91,6 \%$. Сума, яку виплатить перестраховик на користь цедента: 800 тис. ×

× $(115 \% - 105 \%) = 80$ тис. грн.

Приклад 5

Договір ексцедента збитку укладений на 900 тис. грн. Ліміт відповідальності цедента за цим договором становить 250 тис. грн. Визначте розмір збитку, відшкодуваного цедентом і перестраховиком за таких збитків:

а) 600 тис. грн; б) 200 тис. грн; в) 1,3 млн грн.

Розв'язання

За договором ексцедента збитку перестраховик зобов'язаний зробити страхову виплату, лише якщо сума страхового відшкодування перевищує обумовлену межу (пріоритет цедента). Розмір виплати, здійснюваної перестраховиком, дорівнює різниці між усією сумою страхового відшкодування та величиною пріоритету цедента, але не може бути вищою завстановлений ліміт:

а) збиток 600 тис. грн поділять між цедентом і перестраховиком: цедент виплатить 250 тис. грн, перестраховик – 350 тис. грн (600 тис. грн – 250 тис. грн);

б) збиток 200 тис. грн повністю відшкодує цедент, тому що він не перевищує суми пріоритету цедента (250 тис. грн);

в) збиток 1,3 млн грн поділять так: цедент відшкодує 250 тис. грн + 150 тис. грн (якщо не передбачений інший договір перестраховання), перестраховик відшкодує частину збитку в межах установленого ліміту, тобто 900 тис. грн.

Практичні завдання

Задача 1. Станом на кінець січня 2018 року страхова компанія «Надійний захист» має такі показники: сплачений статутний капітал – 85,5 млн грн, технічні резерви – 36,7 млн грн, вільні резерви – 8,4 млн грн, нерозподілений прибуток – 2,8 млн грн. Визначте максимальну величину власного утримання страховика на один договір страхування або перестраховання.

Задача 2. Об'єкт вартістю 125 тис. грн застрахований за одним договором страхування чотирма страховиками: компанією А – на 60 тис. грн, компанією Б – на 35 тис. грн, компанією В – на 20 тис. грн, і компанією Г – на суму 10 тис. грн. Внаслідок страхового випадку майну нанесений збиток 80 тис. грн. Визначте розмір страхової виплати страхувальникові кожним страховиком.

Задача 3. Три страхові компанії здійснюють страхування майна підприємства за договором співстрахування. Страхова сума становить 215 млн грн. Страхова відповідальність поділена між страховими компаніями так: страхова компанія А – 35 %, страхова компанія Б – 55 %, страхова компанія В – 10 %. Страховий тариф – 2,5 %. Визначте розмір страхової премії кожної страхової компанії й суму страхового відшкодування, що підлягає виплаті кожним страховиком, якщо збиток унаслідок страхового випадку – 43 млн грн.

Задача 4. Страхова оцінка виробничого обладнання становить 15 млн грн. П'ять страхових компаній уклали договір співстрахування з таким поділом страхової відповідальності: компанія А – 15 %, компанія Б – 30 %, компанія В – 25 %, компанія Г – 20 %, компанія Д – 10 %. Страховий тариф становить 1,4 %. Визначте:

– загальну суму страхової премії та розмір страхових платежів, що отримає кожна зі страхових компаній;

– суму страхового відшкодування до виплати кожним страховиком, якщо збиток – 6 млн грн.

Задача 5. Цедент має договір квотного перестраховання й договір ексцедентного перестраховання. За договором квотного перестраховання передають 30 % зобов'язань, але не більше за 120 тис. грн за одним об'єктом. За договором ексцедентного перестраховання передають надлишки зобов'язань квотного перестраховання, але за умови, що цей договір не перевищуватиме власного утримання цедента більше ніж у 10 разів. Власне утримання становить 50 тис. грн. Страховик має 3 групи ризиків із такими страховими сумами: 300 тис. грн, 500 тис. грн і 600 тис. грн. Визначте частку участі в ризиках цедента й перестраховика.

Індивідуальні практичні завдання для самостійної роботи

Індивідуальне завдання 1

Проаналізувати стан розвитку перестрахового ринку України за останні п'ять років (з обов'язковим посиланням на статистичний матеріал). Визначити проблеми й перспективи розвитку перестраховання в Україні.

Індивідуальне завдання 2

Провести порівняльний аналіз розвитку перестраховання в Україні й країнах Європейського Союзу. Навести основні відмінності в організації перестрахової діяльності в Україні та ЄС.

Індивідуальне завдання 3

Проаналізувати динаміку процесів вхідного й вихідного перестраховання на вітчизняному ринку страхування (з обов'язковим посиланням на статистичний матеріал).

Індивідуальне завдання 4

Провести аналіз динаміки та структури перестраховання ризиків у резидентів і нерезидентів за останні 5 років (з обов'язковим посиланням на статистичний матеріал). Визначити переваги й недоліки здійснення перестраховання на внутрішньому та зовнішньому ринках.

Індивідуальне завдання 5

Проаналізувати розвиток світового ринку перестраховання за останні 3–5 років (з обов'язковим посиланням на статистичний матеріал). Визначити особливості розвитку ринку перестраховання за регіонами світу.

Індивідуальне завдання 6

Провести аналіз діяльності лідерів світового ринку перестраховання (Munich Re, Swiss Re та інших), визначити їх частку на світовому ринку перестраховання й особливості перестрахової діяльності.

Літератури

1. Закон України «Про внесення змін до Закону України «Про страхування» від 04.10.2001 р. № 2745-III [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2745-14>.
2. Закон України «Про ліцензування видів господарської діяльності» від 2 березня 2015 року № 222-VIII [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/222-19>.
3. Закон України «Про обов'язкове страхування цивільно-правової відповідальності власників наземного транспорту» від 01.07.2004 р. № 1961-IV [Електронний ресурс]. – Режим доступу заходів : <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1961-1>.
4. Закон України «Про особливості страхування сільськогосподарської продукції з державною підтримкою» від 02.09.2012 р. № 4391-17.[Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4391-17>.
5. Закон України «Про фінансові послуги та державне регулювання ринку фінансових послуг» від 12.07.2001 р. № 2664-III [Електронний ресурс].
6. Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2664-14>.
7. Наказ Міністерства економічного розвитку і торгівлі України «Про затвердження Методичних рекомендацій щодо розрахунку рівня економічної безпеки України» від 29.10.2013 р. № 1277 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v1277731-13>.
8. Бігдаш В. Д. Страхування : навч. посіб. для студ. ВНЗ / Міжрегіональна академія управління персоналом. – Київ : МАУП, 2006. – 444 с.
9. Василенко А. В. Інвестиційна стратегія страхових компаній : навч. посіб. / Київський торговельно-економічний ун-т. – Київ : КНТЕУ, 2006.
10. 168 с.
11. Страхування: теорія та практика : навч. посіб. / Н. М. Внукова, Л. В. Временко, В. І. Успенко та ін. – 2-ге видання, переробл. Та допов. – Харків : Бурун Книга, 2009. – 656 с.
12. Вовчак О. Д. Страхування : навч. посіб. / О. Д. Вовчак. – Львів :
13. «Новий світ – 2000», 2004. – 480 с.
14. Гаманкова О. О. Фінанси страхових організацій : навч. посіб. / О. О. Гаманкова. – Київ : КНЕУ, 2007. – 328 с.
15. Говорушко Т. А. Страхіві послуги : підручник / Т. А. Говорушко. – Київ : Центр учбової літератури, 2011. – 376 с.
16. Говорушко Т. А. Управління фінансовою діяльністю страхової компанії з метою забезпечення її ефективного розвитку : монографія /В. М. Стецюк, Т. О. Говорушка, О. Ю. Толстенко. – Київ : Центр учбової літератури, 2012. – 168 с.
17. Горбач Л. М. Страхування : навч. посіб. / Л. М. Горбач, О. Б. Каун. – Київ : Кондор, 2010. – 520 с.
18. Дьячкова Ю. М. Страхування : навч. посіб. / Ю. М. Дьячкова. – Київ : Центр учбової літератури, 2008. – 240 с.
19. Європейські студії у фінансах : навч. посіб. / І. О. Школьник, А. Ю. Семенов, В. М. Кремень та ін. ; за заг. ред. І. О. Школьника, А. Ю. Семенова. – Суми : Сумський державний університет, 2017. – 214 с.
20. Журнал «Страхова справа» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.forinsurer.com.
21. Козьменко О. В. Страховий ринок України у контексті сталого розвитку : монографія / О. В. Козьменко. – Суми : ДВНЗ «УАБС НБУ», 2008.
22. 350 с.
23. Страховий і перестраховий ринки в епоху глобалізації : монографія / О. В. Козьменко,

- С. М. Козьменко, Т. А. Васильєва та ін. – Суми : Університетська книга, 2011. – 388 с.
24. Кагаловская Э. Т. Страхование жизни: тарифы и резервы взносов (финансовые основы страхования жизни) : практическое пособие / Э. Т. Кагаловская, А. А. Попова. – Москва : Анкил, 2000. – 231 с.
25. Ковтун І. О. Основи актуарних розрахунків : навч. посіб. / І. О. Ковтун, М. П. Денисенко, В. Г. Кабанов ; Мін-во освіти і науки України. – Київ : Професіонал, 2008. – 480 с.
26. Кнейслер О. В. Медичне страхування в Україні: реалії функціонування та перспективи розвитку : монографія / О. В. Кнейслер, Л. З. Шупа ; за ред. О. В. Кнейслер. – Тернопіль : Осадца Ю. В., 2018. – 192 с.
27. Кнейслер О. В. Ринок перестраховування України: теоретико- методологічні домінанти формування та пріоритети розвитку : монографія / О. В. Кнейслер. – Київ : ЦУЛ, 2012. – 416 с.
28. Кнейслер О. В. Страхування : навч. посіб. / О. В. Кнейслер. – Тернопіль : Економічна думка, 2008. – 188 с.
29. Куликов С. В. Финансовый анализ страховых организаций : учеб. пособие / С. В. Куликов. – Ростов на Дону : Феникс, 2006. – 224 с.

1. Машина Н. І. Міжнародне страхування : навч. посіб. / Н. І. Машина. –Київ: ЦУЛ, 2006. – 504 с.
2. Мних М. В. Страхування в Україні: сучасна теорія і практика : підручник / М. В. Мних. – Київ : Знання України, 2006. – 284 с.
3. Ненно І. М. Навчальний комплекс. Страхувальний менеджмент : навч. посіб. / І. М. Ненно. – Харків : Бурун Книга, 2011. – 244 с.
4. Пластун В. Л. Страхувальні послуги: навчально-методичний посібник для самостійного вивчення дисципліни: для студ. спец. «Фінанси» всіх форм навчання / В. Л. Пластун, О. С. Журавка ; Держ. вищий навчальний заклад «УАБС НБУ». – Суми : УАБС НБУ, 2008. – 186 с.
5. Нехорошков С. Б. Страхование : практикум для дистанц. обучения и самостоятельной работы студентов / С. Б. Нехорошков, П. Н. Васин ; СибАГС. – Новосибирск : Изд-во СибАГС, 2007. – 204 с.
6. Страхование. Практикум : учеб. пособие для академического бакалавриата / под ред. Л. А. Орланюк-Малицкой, С. Ю. Яновой. – Москва : Юрайт, 2015. – 575 с.
7. Супрун А. А. Страхувальний менеджмент / А. А. Супрун, Н. В. Супрун. – Львів : Магнолія 2006, 2011. – 301 с.
8. Основи довгострокового страхування : посібник для студентів ВНЗ / А. Т. Головки, М. Л. Денисенко, І. О. Ковтун, В. Г. Кабанов. – Київ : Алерта, 2007. – 443 с.
9. Основы страховой деятельности : учебник / отв. ред. проф. Т. А. Федорова. – Москва : БЕК, 2001. – 768 с.
10. Офіційний сайт Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.dfr.gov.ua
11. Плиса В. Й. Страхування : навч. посіб. / В. Й. Плиса. – 2-ге вид. – Київ : Каравела, 2008. – 392 с.
12. Ротова Т. А. Страхування : навч. посіб. / Т. А. Ротова. – 2-ге вид., переробл. і допов. – Київ : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2006. – 400 с.
13. Світлична О. С. Управління фінансами страхових організацій : навч. посіб. / О. С. Світлична, Н. М. Сташевич. – Одеса : Атлант, 2015. – 258 с.
14. Страхування : підручник / за ред. В. Д. Базилевича. – Київ : Знання, 2008. – 1019 с.
15. Страхування : підручник / керівник авт. кол. і наук. ред. С. С. Осадець, д-р екон. наук, проф. – Київ : КНЕУ, 2006. – 528 с.
16. Таркуцяк А. О. Страхування : навч. посіб. / А. О. Таркуцяк ; Європейський ун-т фінансів, інформаційних систем, менеджменту і бізнесу. – Київ : Вид-во Європ. ун-ту фінансів, інф. систем, менеджм. і бізнесу, 2000. – 115 с.
17. Ткаченко Н. В. Страхування. Практикум : навч. посіб. / Н. В. Ткаченко. – Київ : Ліра-К, 2007. – 270 с.
18. Ткаченко Н. В. Страхування: навч. посіб. / Н. В. Ткаченко. – Київ : Ліра-К, 2007. – 376 с.

19. Ткаченко Н. В. Забезпечення фінансової стійкості страхових компаній: теорія, методологія та практика : монографія / Н. В. Ткаченко ; Національний банк України, Університет банківської справи. – Черкаси :Черкаський ЦНТІ, 2009. – 578 с.
20. Тронин Ю. Н. Основы страхового бизнеса / Ю. Н. Тронин. – Москва :Альфа-пресс, 2006. – 409 с.
21. Фисун І. В. Страхування : навч. посіб. / І. В. Фисун. – Київ : Центр учбової літератури, 2011. – 240 с.
22. Фінанси страхових компаній : навч. посіб. / Н. Г. Нагайчук, О. О. Гончаренко. – Київ : УБС НБУ, 2010. – 585 с.
23. Шірінян Л. В. Фінанси страхових організацій [Електронний ресурс] : конспект лекцій для студентів напряму підготовки 6.030508 «Фінанси і кредит», зокрема перепідготовка спеціалістів за спеціальністю 7.03050801 «Фінанси і кредит» денної та заочної форм навчання / Л. В. Шірінян. – Київ : НУХТ, 2014. – 108 с.
24. Яворська Т. В. Страхові послуги : навч. посіб. / Т. В. Яворська ; Львівський національний ун-т ім. Івана Франка. Економічний факультет. – Львів, 2008. – 250 с.

“СТРАХУВАННЯ”

Методичні матеріали для забезпечення самостійної (індивідуальної) роботи з дисципліни для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти спеціальностей

**Спеціальностей
072 «Фінанси, банківська справа та страхування»
051 “Економіка”**

Укладач В.П. Братюк

Тираж 10 пр.

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до
Державного реєстру видавців, виготовлювачів і розповсюджувачів видавничої продукції
ДК № 4916 від 16.06.2015 р.

Редакційно-видавничий відділ МДУ,
89600, м. Мукачево, вул. Ужгородська, 26

МУКАЧІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

89600, м. Мукачево, вул. Ужгородська, 26

тел./факс +380-3131-21109

Веб-сайт університету: www.msu.edu.ua

E-mail: info@msu.edu.ua, pr@mail.msu.edu.ua

Веб-сайт Інституційного репозитарію Наукової бібліотеки МДУ: <http://dspace.msu.edu.ua:8080>

Веб-сайт Наукової бібліотеки МДУ: <http://msu.edu.ua/library/>